

Meedoen zonder woorden

HANDLEIDING

Je leest een verhaal voor. Kinderen zitten in een kring en luisteren aandachtig. Wanneer je een vraag stelt, reageren enkele kinderen meteen enthousiast. Andere kinderen blijven stil of tonen geen expressie. Toch betekent dit niet dat zij het verhaal minder intens beleven.

In elke groep zijn er kinderen die verlegen, terughoudend of geremd zijn. Ze vinden het moeilijk om hun stem te laten horen of nemen minder actief deel aan voorleesactiviteiten, gesprekken en spelletjes.

Deze kaartenset biedt speelse en creatieve non-verbale werkvormen om het leesplezier te stimuleren, zónder spreekdruk. Dankzij deze aanpak kunnen niet alleen stille kinderen, maar ook nieuwkomers die de taal nog niet beheersen of kinderen met spraak- en taalmoeilijkheden volwaardig meedoen. Tegelijkertijd ervaren verbaal sterke kinderen dat non-verbale communicatie net zo krachtig en waardevol is als woorden.

De kaartenset vertrekt vanuit het verhaal *Goudvinkje is meer dan stil*, maar de non-verbale werkvormen en de activiteiten zijn ook toepasbaar bij andere verhalen en boeken!

Goudvinkje is meer dan stil

Auteur Ingrid Tiggelovend schreef het prentenboek *Goudvinkje is meer dan stil* vanuit haar ervaringen met kinderen met selectief mutisme. Ook haar dochter kampt met deze vorm van praatangst.

Tijdens wandelingen in de natuur rees de vraag: *Wat als een vogel wel kan fluiten, maar het niet durft?* Zijn er ook vogels die niet durven fluiten?

Met dit verhaal wil de auteur meer bekendheid geven aan selectief mutisme en begrip creëren voor kinderen die in bepaalde situaties blokkeren en niet kunnen praten. Want ook als je niet durft praten, ben je *meer* dan enkel maar een stil kind.

Evy Van Guyse bracht het verhaal tot leven met prachtige illustraties. Met oog voor details in de natuur geeft ze het verhaal een extra dimensie. Haar beelden tonen aan dat het oké is om stil te zijn.

Het verhaal

In het bos klinkt het vrolijke gezang van de appelvinken en goudvinken, maar Goudvinkje is erg stil. Het kleine vinkje wil en kan fluiten, maar durft niet.

Op een dag blijft Goudvinkje alleen achter in de boomgaard en wordt lastiggevalen door een bende brutale vogels. Gelukkig jaagt een storm de pestvogels weg. Goudvinkje verschuilt zich in een holle boomstam, waar ook een grote, witte vogel bescherming zoekt. Dicht bij elkaar vallen ze in een diepe slaap. De volgende ochtend trekken Goudvinkje en Zilverreiger er samen op uit. Al spelend merken ze niet dat Marter hen volgt. Marter sluipt naderbij en valt Zilverreiger onverwacht aan. Goudvinkje werpt zich als een groen monstertje tussen Zilverreiger en Marter in en jaagt het roofdier weg.

'Je bent dapperder dan je denkt,' zegt Zilverreiger dankbaar, voor zij met haar familie verder vliegt naar warme oorden.

Goudvinkje is meer dan stil is een herkenbaar verhaal over angst, moed en de kracht van vriendschap.

Vijf dieren spelen er een rol in:

- **Goudvinkje:** wil graag fluiten, maar wordt geremd door angst.
- **Zilverreiger:** de trouwe vriend die Goudvinkje volledig accepteert zoals die is.
- **Marter:** een sluwe jager die voortdurend op de loer ligt.
- **Pestvogels:** dagen het stille Goudvinkje uit.
- **Appelvink:** familie van Goudvinkje, een vrolijke, sterke vogel.

Stille kinderen in elke groep

In elke groep zijn er kinderen die spontaan vertellen, gemakkelijk contact maken en graag hun mening delen. Daarnaast zijn er kinderen die liever observeren, zich minder snel uiten of minder expressief zijn.

Verlegenheid komt veel voor bij kinderen. Zij hebben meer tijd nodig om zich veilig te voelen en kijken eerst de kat uit de boom. Met de juiste steun en aanmoediging durven ze stap voor stap deel te nemen aan gesprekken en activiteiten.

Bij sommige kinderen blijft spreken echter moeilijk, zelfs wanneer ze zich veilig voelen. Ze willen wel praten, maar het lukt niet in elke situatie of bij iedereen. Thuis praten ze vaak wel, terwijl ze op school volledig stilvallen. Wanneer dit gedrag aanhoudt, kan er sprake zijn van **selectief mutisme**: een angststoornis waarbij kinderen in bepaalde situaties niet of nauwelijks durven te spreken.

Praten kan spanning en angst oproepen, bijvoorbeeld de angst om fouten te maken, uitgelachen of beoordeeld te worden of alle aandacht op zich te vestigen. Sommige kinderen ervaren zoveel angst dat ze letterlijk bevroren en nauwelijks nog durven te bewegen. Blijven zwijgen vermindert die spanning en voelt op dat moment als de enige veilige uitweg.

Ook kinderen die het Nederlands nog leren, kunnen het moeilijk vinden om zich in een groep uit te drukken. Communiceren in een **nieuwe taal** vraagt veel energie en een beperkte woordenschat kan onzekerheid veroorzaken. Kinderen met een **taalontwikkelingsstoornis** hebben vaak moeite met spreken of taalbegrip, waardoor ze verbaal minder aanwezig zijn.

Een gouden raad: Ga nooit alleen af op wat je aan de buitenkant ziet. Een kind dat stil en rustig lijkt, kan vanbinnen een storm van spanning of angst ervaren. Als voorlezer ben je geen therapeut, maar je kunt wél een cruciale rol spelen door elk kind op een veilige manier bij verhalen te betrekken.

Een veilige omgeving

Wie praat, krijgt automatisch veel aandacht en de kans om te vertellen, antwoorden te geven en een mening te uiten. Kinderen die weinig of niet spreken, zijn minder zichtbaar. Ze krijgen minder ruimte om hun ideeën, gevoelens en talenten te tonen, terwijl ze net zo veel te vertellen en bij te dragen hebben. Juist deze kinderen hebben behoefte aan extra veiligheid, ondersteuning en haalbare uitdagingen. Zo kunnen ze stap voor stap meer zelfvertrouwen en spreekdurf ontwikkelen.

Vijf pijlers voor een veilige sfeer:

- 1. Haal de druk van de ketel:** Oefen geen spreekdruk uit, zodat het kind op zijn of haar eigen tempo kan deelnemen.
- 2. Stel open denkvragen:** Stel vragen zonder direct een antwoord te verwachten. Vertel vooral zelf en denk hardop.
- 3. Bied voorspelbaarheid en rust:** Geef structuur en laat expliciet weten: praten mag, maar hoeft niet.
- 4. Zet spel, fantasie en humor in:** Een verhaal beleven en verwerken kan perfect zonder gesproken woorden.
- 5. Geef non-verbale communicatie een volwaardige plek:** Zo kan elk kind actief deelnemen.

Een voorbeeld van een werkvorm is het *Goudvinklied*. Kinderen kunnen luisteren, meelippen, meeroepen, meevliegen, meefluiten of meespelen op instrumentjes.

Wiet, Wiet, Goudvinklied

STROFE 1

Hee, lieve vriend, zing je mee?

- **zing je mee**

Laten we fluiten met z'n twee

- **met z'n twee**

We zingen de mooiste liedjes

We trippelen heen en weer

Misschien fluit jij wat minder

En ik misschien wat meer

REFREIN

De ene vogel fluit graag een lied

- **wiet wiet**

De andere, die hoor je bijna niet

- **wiet wiet**

Of blijf je liever stil? Het is maar wat je wil!

Sommige vogels zingen heel erg luid

- **wuit wuit**

Elk vogeltje is perfect zoals het is gebekt

Samen slaan we onze vleugels uit

- **wuit wuit**

STROFE 2

Hee, lieve vriend, neem me mee

- **neem me mee**

Laten we vliegen met z'n twee

- **met z'n twee**

Soms ben ik wat onzeker

Soms gaat het mij wat snel

Maar jij geeft me vleugels

Met jou durf ik het wel

REFREIN HERHALING

STROFE 3

Hee, lieve vriend, doe je mee?

- **doe je mee**

Laten we durven met z'n twee

- **met z'n twee**

Het maakt geen verschil

M'n Goudvinkje, je bent

Misschien een beetje stil

Maar dapperder dan je denkt

REFREIN

De ene vogel fluit graag een lied

- **wiet wiet**

De andere, die hoor je bijna niet

- **wiet wiet**

Of blijf je liever stil? Het is maar wat je wil!

Sommige vogels zingen heel erg luid

- **wuit wuit**

Elk vogeltje is perfect zoals het is gebekt

Samen slaan we onze vleugels uit

- **wuit wuit**

Elk vogeltje is perfect zoals het is gebekt

Samen slaan we onze vleugels uit -

- **wuit wuit**

Tekst & muziek: Anke Merckx

Piano, opname & mixing: Han Flintrop

met kinderkoor Podiumacademie Lier

Liedje beluisteren of meezingen?

Dat kan via het kanaal van Studio Sesam op YouTube.

Meedoen zonder te praten

Veel methodieken voor leesbevordering vertrekken vanuit een gesprek met kinderen, individueel of in de groep. Hoewel dit voor velen goed werkt, vormt deze aanpak vaak een drempel voor wie verlegen, angstig of geremd is.

Gelukkig kunnen kinderen ook zonder woorden actief deelnemen aan een verhaal. Non-verbale betrokkenheid kent vele vormen:

- **Kijken, luisteren en observeren**

Aandachtig kijken naar prenten, personages en gebeurtenissen. Intens luisteren, observeren, meelezen, nadenken, gerichte zoekopdrachten uitvoeren of voorwerpen en afbeeldingen rangschikken.

- **Reageren en kiezen**

Antwoorden door te knikken, te wijzen, iets te tonen of een duim op te steken. Gebruikmaken van ja/nee-kaarten en toonkaartjes, tellen, sorteren of fysiek een positie innemen in de ruimte.

- **Bewegen en uitbeelden**

Verhalen tot leven wekken met lichaamstaal. Gebaren maken, emoties of personages uitbeelden, imiteren, situaties naspelen en expressieve bewegingen maken.

- **Creatief verwerken**

Ideeën of gevoelens zichtbaar maken door te tekenen, schilderen, inkleuren, knutselen of collages te maken. Werken met schrijfbordjes, stickers en woordenwolken.

- **Spelen en ontdekken**

Het verhaal beleven en verwerken met handpoppen, knuffels en tastbare materialen. Ook zintuiglijke ervaringen zoals

voelen, ruiken en experimenteren versterken de leesbeleving.

- **Geluid en muziek**

Deelnemen door geluidloos mee te lippen, te fluisteren, te neuriën of te blazen. Klanken en omgevingsgeluiden nadoen, of de sfeer versterken met eenvoudige instrumenten.

- **Rust en ontspanning**

Erkennen dat ook stilte een vorm van actieve deelname is. Rustig nadenken of een ontspanningsoefening doen geeft kinderen de tijd om een verhaal op hun eigen tempo te verwerken.

Zo ontstaat er een **inclusieve leesomgeving**. Elk kind krijgt de ruimte om mee te beleven, mee te denken en mee te groeien – met of zonder woorden.

De kracht van verhalen

Voorlezen en lezen bieden zoveel meer dan leesplezier alleen. Verhalen helpen kinderen om te leren, te groeien en verbinding te maken met anderen en met de wereld om hen heen. Ze werken tegelijkertijd als een spiegel en een venster.

Als **spiegel** helpen verhalen kinderen om zichzelf, hun gevoelens en ervaringen te herkennen. Ze ontdekken dat anderen dezelfde emoties of uitdagingen delen. Via een personage kunnen ze nadenken over moeilijke situaties en oplossingen, zonder dat ze over zichzelf hoeven te praten.

Als **venster** openen verhalen de deur naar nieuwe werelden. Ze prikkelen de nieuwsgierigheid, laten kinderen kennismaken met verschillen en nodigen hen uit om zich in te leven in een ander.

Kortom: verhalen ondersteunen een brede en veelzijdige ontwikkeling.

1. Taalontwikkeling

Kinderen verrijken hun woordenschat, ontdekken de kracht van taal en leren hoe verhalen zijn opgebouwd.

2. Cognitieve ontwikkeling

Verhalen stimuleren het logisch nadenken, prikkelen de nieuwsgierigheid en helpen kinderen om hun focus en concentratie te trainen.

3. Sociaal-emotionele ontwikkeling

Kinderen leren emoties te benoemen en te begrijpen. Ze ontwikkelen empathie en ontdekken positieve manieren om met gevoelens om te gaan.

4. Waarden en inclusie

Verhalen spiegelen de diversiteit van onze samenleving.

Ze laten zien dat mensen verschillend zijn, maar er allemaal evenveel bij horen.

5. Creatieve ontwikkeling

Verhalen wakkeren de fantasie aan. Kinderen vullen woorden en beelden aan met hun eigen rijke verbeelding.

6. Welbevinden en ontspanning

Een voorleesmoment biedt rust, veiligheid en verbondenheid. Ideaal om te combineren met ontspannings- of bewegingsoefeningen.

Hoe gebruik je deze kaartenset?

De kaartenset telt 36 unieke kaarten, verdeeld over drie reeksen. De set is flexibel inzetbaar: in de klas, de bibliotheek, de jeugdbeweging, de hulpverlening of gewoon thuis. Kies telkens de kaarten en activiteiten die aansluiten bij het kind, de groep, de situatie en het moment.

Het hoofddoel? Elk kind de kans geven om **zónder spreekdruk** actief mee te doen op een manier die comfortabel voelt.

DE 12 VERHAALKAARTEN

Deze kaarten bevatten alle illustraties en een uitgebreide tekstversie van het verhaal *Goudvinkje is meer dan stil*.

Inspiratie voor gebruik:

- **Klassiek voorlezen:**
Lees het verhaal voor en toon de illustraties. Je kan de kaarten ophangen of in het midden van de kring op de grond leggen.
- **Stapsgewijs ontdekken:**
Lees het verhaal kaart voor kaart voor en wissel de verhaalkaarten af met een bijpassende toon- of activiteitenkaart.
- **Zelfstandig beleven:** Geef kinderen de ruimte om de kaarten zelfstandig te bekijken en te lezen.
- **Samen chronologisch leggen:** Daag de kinderen uit om de verhaalkaarten na het voorlezen in volgorde te leggen.

- **Persoonlijke voorkeur:** Laat elk kind zijn of haar lievelingsprent kiezen.
- **Het toeval beslist:** Laat een kind blind een kaart trekken en kies samen een activiteit die aansluit bij die specifieke scène.

Tip: Heb je het prentenboek of de grote A3-vertelplaten van Goudvinkje is meer dan stil? Gebruik ze samen met deze kaarten om de prachtige illustraties extra groot te tonen!

DE 12 TOONKAARTEN

Deze kaarten brengen de personages en de kernthema's uit het verhaal dichtbij.

Inspiratie voor gebruik:

- **De diepte in:** Gebruik de toonkaarten om de thema's bang en dapper zijn, vluchten, vechten, bevrozen en zich veilig voelen, te bespreken.
- **Emoties koppelen:** Vraag de kinderen om een personage aan te wijzen dat het beste past bij een specifieke emotie of situatie.
- **Visueel antwoorden:** Stel vragen over het verhaal en laat de kinderen reageren door een toonkaart omhoog te houden.
- **Expressie en creatie:** Nodig kinderen uit om een personage of afbeelding te kiezen en deze na te tekenen, te schilderen of fysiek uit te beelden.
- **Speels quizen:** Gebruik de weetjes op de kaarten om samen een interactieve quiz te spelen.

DE 12 ACTIVITEITENKAARTEN

Elke kaart biedt twee concrete werkvormen, verdeeld over de 6 ontwikkelingsdomeinen. In totaal zijn er 24 werkvormen.

Inspiratie voor gebruik:

- **Regie bij de begeleider:**
Kies vooraf als voorlezer een activiteit die aansluit bij de dynamiek van jouw groep of de sfeer van het verhaal.
- **Eigenaarschap bij het kind:**
Laat kinderen individueel, in duo's of als groep zelf een activiteit uitkiezen die hen aanspreekt.
- **Slim combineren:** Maak handig gebruik van de activiteiten die expliciet aansluiten bij een specifieke verhaal- of toonkaart.
- **Maatwerk:** Pas de gekozen activiteit aan het ontwikkelingsniveau, de leeftijd en de talenten van de kinderen aan.

Hebben jullie alle kaarten gebruikt? Gebruik de kaarten om een zo hoog mogelijk vogelhuisje voor Goudvinkje te bouwen!

HANDIGE WEBSITES:

- **www.vogelgeluid.nl** > vogelgeluiden beluisteren
- **www.vogelbescherming.nl** > een vogelgids
- **www.natuurpunt.be/soorten/vogels** > met weetjes over bos- en tuinvogels
- **birdnet.cornell.edu** > vogelgeluiden herkennen
- **www.studiosesam.be** > extra downloads o.a. tekeningen, lied en partituur

Ontdek meer van Studio Sesam

Studio Sesam vzw geeft inclusieve boeken en educatieve materialen uit waarin iedereen zich gezien en gehoord voelt. Ontdek ook onze uitgaven rond (praat)angst.

INCLUSIEVE KINDERBOEKEN

- **Goudvinkje is meer dan stil (3+)**
Ingrid Tiggelovend & Evy Van Guyse
(prentenboek & grote A3-vertelplaten)
- **Woordenwolken (5+)**
Winny Ang & Fatinha Ramos
(prentenboek & grote A3-vertelplaten)
- **Je kan de boom in! (8+)**
Lize Van Ginkel & Laura Muls

PRAKTISCHE HULPPROGRAMMA'S

Voor ouders, leerkrachten en hulpverleners:

- **Kinderen met praatangst leren spreken op school**
Katrien Stinders, Ingrid Tiggelovend & Goedele Vandewalle.
Hulpprogramma voor een veilige start in de klas
- **Praatangst**
Katrien Stinders & Ingrid Tiggelovend
Hulpprogramma voor meer spreekdurf bij jongeren

WORKSHOPS EN CONTACT

Haal een expert in huis!

Wil je een boeiende auteurslezing over een verhaal of een workshop boeken over selectief mutisme en het gebruik van deze kaartenset? Dat kan! Stuur een mailtje naar contact@studiosesam.be.

VRAGEN, IDEEËN OF SUGGESTIES?

Heb je feedback over deze kaartenset of wil je jouw ervaringen delen? Laat het de auteur weten via ingrid.tiggelovend@studiosesam.be.

VOLG ONS EN BLIJF OP DE HOOGTE!

www.studiosesam.be

Volg Studio Sesam op Instagram & Facebook

Schrijf je in voor onze nieuwsbrief

Met oprechte dank voor het deskundige advies van:

- Alice van de Geest (*auteur/leerkracht*)
- Anke De Potter (*auteur/leerkracht*)
- Goedele Vandewalle (*psychotherapeut/psycholoog*)
- Katrien Stinders (*logopedist/stottertherapeut*)
- Leen Tiggelovend (*leerkracht*)
- Mattiece Bil (*logopedist/stottertherapeut en leerkracht*)
- Nora Vermander (*ouder, ervaringsdeskundige*)

Dit is een uitgave van Studio Sesam vzw
in samenwerking met Meer dan stil
en met steun van Literatuur Vlaanderen.